

Сања Шуљагић*

Институт за политичке студије, Београд, Србија

ЗНАЧАЈ РЕКЕ ДУНАВ У ДЕФИНИСАЊУ ИДЕНТИТЕТА СРПСКОГ НАРОДА

Сажетак

У овом тексту аутор приказује дугу историју српског народа на приобаљу доњег тока реке Дунав на Балканском полуострву, наглашавајући у првом делу текста да резултати епигенетских, палеоархеолошких, филолошких и археолошких истраживања доказују повезаност праисторијског становништва дунавског приобаља са данашњим становништвом у Србији. У другом делу текста аутор приказује како је културолошки, политички и војни „продор на исток” моћних европских држава, поготово Хабсбуршке монархије, утицао на (дис)континуитет идентитета српског народа на приобаљу реке Дунав и на читавом балканско-црноморском подручју. Уједно је таквим вишевековним процесом у периоду слабљења Османског турског царства онемогућена обнова пред-османског Константинопољског царства у савезу са осталим словенским царствима и краљевствима и место тог некадашњег царства са придруженим му савезничким словенским државама на Балканском полуострву су заузели владари из западних европских држава. Колонијални културолошки пројекат „продора на исток” западних држава подразумевао је њихово проширење преко реке Дунав на Црно и Егејско море, и обухватао је промену државних граница, језика,

---

* Имејл адреса: Ijiljana.kolarski@ips.ac.rs

писма, историографије и културног идентитета српског народа кроз историју.

Кључне речи: *српски идентитет, подунавска цивилизација, цар Душан „Силни” Немањић, цар Иван „Силни” Четврти Васиљевић, Руско царство, Аустроугарска, продор на исток*

Увод:

Значај реке Дунав у дефинисању идентитета српског народа обухвата питање геополитичке стратегије српске државе и геополитичких стратегија других држава у односу на српску државу кроз векове, али и питање дуготрајности и континуитета идентитета српског народа. Кроз средњи век новоримски империјализам као наставак староримског империјализма¹ огледао се у колонијалним освајањима Источног Медитерана и Јужне и Северне Америке и у борбама трговачких компанија моћних европских држава за превласт у Африци и Азији, као и у међусобним борбама тих држава у Европи, што је остварено до краја процесом европске и северноамеричке колонизације Блиског и Далеког истока, односно колонизацијом Индије, Кинеског царства, Јапанског царства и осталих држава у Азији (Harris 1930, 411-412; Fairbank 1953; Endgdahl 2004). На врло важном путу западноевропских и средњеевропских држава према колонијалним богатствима Анадолије, Африке и Индије на линији изградње железничке пруге Берлин – Багдад, која је обухватала градове Солун, Константинопољ и Багдад, били су река Дунав и Балканско полуострво. Представници моћних европских држава су у свом походу на резерве нафте и друга природна богатства која су се налазила на Блиском истоку почели да планирају и граде железничке пруге које су водиле преко подручја Србије, односно „југоистока Европе” и преко Анадолије до Блиског истока (Јафан 1994). Без

¹ Пост-античко франачко царство, које је кроз средњи век под влашћу династије Хабсбург било називано „Свето Римско царство” (лат. *Imperium Romanum Sacrum Nationis Germanicae* или *Sacrum Imperium Romanum Nationis Teutonicae*), због ривалства са тадашњим француским царем, италијанским краљем и војсковођом Наполеоном Првим променило је 1804. године назив свог царства у *Аустријско царство* (нем. *Österreichische Monarchie*) или *Дунавска монархија* (нем. *Donaumonarchie*), односно у незваничан назив *Хабсбуршко царство* (нем. *Habsburgermonarchie*), а 1867. године добило је назив Аустроугарска (нем. *Österreichisch-Ungarische Monarchie*).

обзира да ли се радило о геостратешким претензијама германске државе на балканске морске луке као што је Солун у Грчкој, или о трговини између средње Европе и Азије преко Црног мора, река Дунав је била изузетно важна западним геостратезима за преузимање њеног доњег тока из поседла локалног становништва балканско-црноморског подручја, упркос њиховом вишемиленијумском присуству на том подручју. Тако су у деветнаестом веку због геополитичке важности реке Дунав и Црног мора, а тиме посредно и због важности подручја Анадолије и Персијског залива, европски геостратези и економисти обратили пажњу на географску позицију Србије и некадашњих „Дунавских кнежевина” Влашке и Молдавије, односно на подручје некадашње „Винчанско-Трипољске културе” и њене наследне културе „Мезије-Дакије-Сарматије”, како је то подручје било називано у доба владавине старог Римског царства.

Аустројски историчари су након 1526. године и уније Аустрије, Бохемије и Угарске дали Хабсбуршкој монархији назив „Дунавска монархија” (Berenger and Simpson 2014, 361), имплицирајући на тај начин политички и територијални монопол Хабсбуршке монархије, односно „Старог/Новог Римског царства”¹ над читавим током реке Дунав. Када су кроз историју у геополитичким и економским стратегијама припадници политичких и економских номенклатура ове империје и осталих моћних европских држава преузимали монопол над територијом приобаља реке Дунав у односу на српски народ који је насељавао и насељава то подручје, они су на тај начин утицали не само на демографске губитке српског народа на том подручју у периоду ратова, него и на целокупан (дис)континуитет културног идентитета српског народа.

Пошто су током устанака балканских народа против владавине Османског турског царства на Балканском полуострву западни стратези схватили да би освајање тог простора војним средствима захтевало велика финансијска улагања, они су у склопу свог невојног решавања «Источног питања» („Продора на исток”) у деветнаестом и двадесетом веку (Ković 2011; McMeekin 2012) одлучили да спроведу културолошке реформе, које су требало да сакрију или прекроје дотадашњу историју становништва ових држава, која је локалном становништву давала основ и мотив да бране своје природне и културне ресурсе на том подручју. У том циљу током деветнаестог века и у Србији су биле спроведене различите врсте културолошких

---

¹ Исто.

и политичких реформи које су измениле дотадашњи идентитет српског народа (Јовановић 2002). То је уједно, као и раније у историји од периода владавине старог Римског царства на простору Балканског полуострва, значило и нови период губљења људских живота и економских и културних ресурса за Србију и остале државе на Балканском полуострву. Невојни сегмент пројекта „продора на Исток” имплицирао је прекрајање државних граница народа на балканско-црноморском подручју, колонијалну интерпретацију њихове историје и укидање дотадашњих традиционалних писама, језика, правних система, назива држава и етнонима народа, топонима и хидронима, у склопу културолошког инжењерства које је претходило војним походима и окршајима на подручју тих држава. Такав културолошки колонијални процес уништавања идентитета балканско-црноморских народа је значио такође и промену дотадашње интерпретације историје у образовним системима балканскоцрноморских држава и вршен је упоредо са разарањем дотадашњег традиционалног унутрашњег друштвеног система сеоских задруга и патријархалног морала балканских народа, као и упоредо са увођењем и применом западноевропских и средњеевропских политичких и моралних философија и правних закона и јавне управе у новоствореним балканскоцрноморским државама. Тако су у процесу слабљења Османске турске власти почетком деветнаестог века западни стратеги пројектовали одузимање доњег тока реке Дунав словенским народима, као и одузимање подручја славне средњовековне „Старе Србије” српском народу. У том смислу је почетком деветнаестог века министар спољних послова Аустрије Фридрих фон Метерних почео да враћа аустријску спољну политику на основе политике некадашње царице Марије Терезије и почео је да учвршћава положај Аустрије у Србији, забранио Србима продају оружја из Аустрије, и сматрао да може да удаљи Русију од леве стране реке Дунав склапањем савеза са Француском. Мемоари аустријског војсковође Јозефа Радецког из марта 1810. године говоре да је војсковођа Радецки сматрао да је „река Дунав била жила куцавица Аустрије и основица њеног војничког и политичког система”, као и да је сматрао да би у том периоду Аустрија могла помоћу савеза са Француском да освоји Србију, Босну, Влашку и Молдавију (Поповић 1940, 54-57). Представници Аустроугарске монархије су у време Берлинског конгреса 1878. године једину непосредну опасност за остваривање својих геополитичких циљева видели у Србији и Црној Гори, односно, како је војсковођа

Ото фон Бисмарк говорио 1879. године, те две државе су биле „камен спотицања на путу Аустрије” (Бакић 2017, 137)

Након Берлинског конгреса 1878. године и потписивања *Тајне конвенције* 1881. године између неколико српских политичара и представника Бечког двора, чиме је Србија постала „економски сателит” Аустроугарске,² у тадашњу званичну српску историографију је унета, и опстала је до данашњих дана, научно неаргументована колонијална теза тадашњег намесника Аустроугарске у Босни и Херцеговини Венијамина Калаја да су се Срби први пут доселили на Балканско полуострво у седмом веку (Шуљагић 2020, 43, 54, 59, 92). Због те чињенице су научни докази о аутохтоности српског народа на Балканском полуострву, и унутар тога научни докази о дуготрајности и континуитету српског идентитета на обалама доњег тока реке Дунав, остали занемарени у званичном школском образовном програму у Србији све до данашњих дана. У склопу дефинисања идентитета цивилизације тог праисторијског подунавског народа, односно протоетнија и племена која су живела на том подручју, било је забрањено да се употребљава ознака „старосрпска” или „старословенска” цивилизација. Тако је на прелазу из двадесетог у двадесет и први век цивилизација тог праисторијског народа прозвана у науци „Винчанска цивилизација” према називу локалитета Винча-Бело брдо у селу Винча крај Београда на десној обали реке Дунав (Тасић, Срејовић и Стојановић, 1990), односно „Винчанско-Трипољска цивилизација” према археолошким налазиштима из Трипољског подручја у данашњој Румунији. Од седамдесетих година двадесетог века у научној литератури објављивани су подаци о истоветности епигенетских карактеристика данашњег српског становништва са праисторијским становништвом у археолошким налаштима на територији Србије, међу њима и у археолошким налазиштима на обали реке Дунав³ и њених притока (Zivanovic 1975, 161-175; Zivanovic 1979, 159-175; Живановић 1988, 112-115; Јанковић 1997, 362-375; Давидовић-Живановић 1999, 30-44; Zivanovic 2015; Субашић 2012). Становници тих древних подунавских насеља, који су у четвртм миленијуму пре Христа били повезани са културама

² Пред потписивање *Тајне Конвенције* политичар Венијамин Калаја је отворено упозорио кнеза Милана Обреновића да ће у случају непотписивања *Тајне конвенције* Аустроугарска монархија војно окупирати Србију (Stoke 1990, 191-192).

³ „Лепенски вир (најстарија цивилизација у Европи)”, <https://www.youtube.com/watch?v=syrkylUorME#t=550>, цит. палеопатолог и антрополог Србољуб Живановић, 10:00 – 18:28 минут.

својих савременика на подручјима данашње Бугарске, Румуније и Грчке, оставили су за собом на разним артефактима знакове пиктографског карактера у насељима у којима су живели. Радило се о првим назнакама данашњег азбучног писма (Merlini and Luca, 2009), које су и данас приметне у српском писму, упркос реформи српског језика и писма коју је спровео антрополог Вук Караџић Стефановић у Србији у деветнаестом веку.

Будући да, како је приметио политиколог Линдон Ларуш, од Бечког конгреса 1815. године до данашњих дана припадници европске Велф-Хановер династије и њених огранака-династија одређују европску и светску геополитичку констелацију, па чак и друштвене науке у свету као „победници Бечког конгреса” (Larouche 2017: 67-68; 71-72), након Бечког конгреса није било пожељно да се у области археологије, филологије и осталих друштвених наука озваничи вишемиленијумска културолошка и етничка повезаност становништва такозване праисторијске „Винчанско-Трипољске” цивилизације на црноморско-подунавско-егејском подручју. Савремени резултати упоређивања пра-писма из праисторијских насеља поред реке Дунав са старојерменским писмом (Vahanyan and Vahanyan 2009) показују да се извориште српске азбуке налазило на широком подручју једне прасловенско-јерменске цивилизације. Некадашње заједничко старословенско-грчко писмо (Оикономос 1828; Пешић 1995; Милосављевић 2006; Cracraft 2009, 98-100) као и археолошки налази из праисторијских подунавских насеља који повезују реку Дунав са културом Закавказја и Анадолије (*Danube Virtual Museum*) и Лужичке области (Mantu 2000, 11,20), те заједничка хералдика и митологија проширена по широком евро-руско-азијском простору (Берегова 2008) потврђују зашто је ту „Винчанско-Трипољско-Јерменску» цивилизацију историчар Херодот називао „Трачка цивилизација” (Херодот, *Историја*, 5.4), а историчар Филип Клувер „влашко-српско-руско источна цивилизација” (*Walachia Serviae Russiaeque objicitur ab Oriente*) (Cluverii 1672, 364). Међутим, да би се прикриле ознаке „српска”, „влашка”, „трачка”, „бугарска”, „руско” или „словенска” цивилизација за праисторијску цивилизацију истоимених народа на црноморско-балканском подручју, утицајни светски историчари, археолози и филолози су прогласили такозвану „винчанско-трипољску” културу „староевропском” или „стародунавском” културом (Gimbutas, 1991; Merlini 2009ab; Naarmann and Marler 2008). У том контексту уврежени избор интеграционог

назива „Стара Европа” или „Дунавска” цивилизација у светској историографији, филологији и археологији за праисторијску подунавску цивилизацију, прикрива српски (словенски) фактор у формирању и трајању споменуте цивилизације. Назив „староевропска” или „дунавска” цивилизација замагљује не само древно присуство предака данашњих Словена као наследника Винчанско-Трипољске цивилизације у балканско-црноморском простору, него и објашњење изворишта касније повезаности средњовековних балканско-црноморско-грузијско-јерменских династија са средњовековном руском династијом Руриковича-Васиљевича преко родбинских, етничких, културних, духовних и економских веза (Assemani 1755; *Свети Сава у Руском царском летопису*, (репринт) 2012, 14, 20-21, 30; Voganović 2019). Та „константинопољско-словенска веза” је била видљива у историографији све до времена културолошких реформи руског цара Петра „Великог” у Руском царству (Cracraft 2009, 98-100; Шуљагић 2020), приликом којих је цар Петар поставио западне масоне, језуите, историчаре, војне команданте и трговце на главне функције у установама Руског царства (Barrow 1839; Murdoch 2006). Негирању аутохтоности, дуготрајности и проширености српског (словенског) идентитета на балканско-црноморском подручју, а самим тим и историјског права српског народа на један део територије доњег тока реке Дунав, придонео је такође и германски историчар Август фон Шлецер који је у осамнаестом веку на позив русификоване царице Екатарине Друге дошао у Руско царство, тамо уништио и изменио најзначајније древне руске историјске хронике и унео нордијску верзију руске историје у званичну руску историографију (Otto 1839, 301-303). Тим чином је историчар фон Шлецер не само изменио јавни и образовни дискурс дотадашње руске друштвене науке и ударио темељ каснијим геополитичким турбуленцијама на територији дотадашње Свете Русије, него је и ударио темељ гашењу српске краљевине и стварању државе Југославије у двадесетом веку, употребивши 1771. године интеграциони назив „Јужни Словени» (*Süd-Slaven*) и описујући «велике миграције Словена» на Балканско полуострво у свом делу *Allgemeine nordische Geschichte (Onuma нордијска историја)* (Sotirovic 2007, 9). Тим чином је историчар фон Шлецер успео да помоћу фабриковане историографије не само укине историјско сећање на аутохтоност српског (словенског) народа на Балканском полуострву, него и сећање на некадашње културолошко и етничко јединство Словена на једном широком

евро-рус-азијском простору, како у случају древних Лужичких и балканских Срба (Mantu 2000, 11, 20), тако и у случају древних нордијскоевропских «варјага» и словенских „варјага” на подручју Индије (Pistarino 2004, 711-722). Такође, фабриковањем дотадашње руске историографије и увођењем појма „југословенства” у европску историографију, историчар фон Шлецер је успешно покренуо колонијални културолошки „поход на исток”, пропагирајући тезу о „проширењу Аустријског царства до Црног мора” (Vidmar 2009, 306, 307, 309), односно о „претварању Беча као „метрополе Дунавске монархије средиштем словенских студија” (Parsons 2008; Vidmar 2009, 275). Шлецеров план о проширењу староримског/новоримског „германско-нордијског” царства до Црног мора и Русије, односно идеју о стварању будуће државе Југославије или „Дунавске конфедерације под заштитом Аустрије” допунили су касније почетком деветнаестог века племић Сава Текелија, који је европским политичарима изнео своју идеју стварања „српскоилирске”, односно „југословенске државе” како би се, према његовим речима, „таквом државом пресекао пут Русији према Грчкој” (Кркљуш 2010, 18-19), затим аустријски министар спољних послова Фридрих фон Метерних, који је сматрао да „Дунавска монархија мора да буде политички дом за европске Словене” (Sked 2008), као и енглески дипломата Дејвид Уркарт (Екмечић 1989,473; Екмечић 2000, 232-279) и војсковође Наполеон Бонапарте и Ото фон Бисмарк (Vidmar 2009, 306., 307, 309; Екмечић 1989,473; Екмечић 2000, 232-279). Деловање енглеског дипломате Дејвида Уркарта је разумљиво у контексту потписивања мировних споразума између Турске и Русије 1829. године у Једрену након пораза Турске од Русије, као и у контексту каснијег њиховог мировног споразума из 1833. године, након чега је Русија стекла политичку моћ у подручју мореуза Дарданели, што није одговарало интересима британске спољне политике у том подручју (Костић 2006, 240). Због тога су пољски кнез Адам Чарториски и енглески дипломата Дејвид Уркхарт усмерили тадашње српске политичаре у правцу остваривања идеје о оснивању будуће државе Јужних Словена на Балканском полуострву под утицајем Француске и Енглеске, која је била замишљена да буде држава супростављена „азијском пан-славизму Санкт Петербурга” (Batakovic 1994, 157-183).

Геополитички оквир одређивања значаја реке Дунав у дефинисању модерног идентитета српског народа

У објашњењу геополитичког значаја реке Дунав по српски идентитет важна је и чињеница да су у јеку борбе локалних балканско-црноморских устаника против Османске турске власти на Балканском полуострву, европски политичари, како је то објашњавао филолог Фридрих Тирш, у случају повлачења Османског турског царства са Балканског полуострва «желели да спрече обнову „Византско-Хеленског царства”, односно обнову пред-османског уједињеног грчко-јерменско-грузијско-словенског Константинопољског царства, која је могла да угрози колонијалне политичке и економске аспирације европских династија на њиховом путу ка природним ресурсима Азије и Блиског истока. Због тога су филолог Фридрих фон Тирш и остали западни стратежи намеравали да „процесом хеленизације формирају духовни савез античке Грчке и Баварске и тако спрече прилазак Русије Босфору и Балканском полуострву” (Milich 2000, 33; Benes 2008, 181). Циљ удруженог британско-германског пројекта формирања модерне грчке државе као „једне продужене баварске државе (*Mittelstaat*) до Егејског мора” (Gourgouris 1996; Milich 2000, 32; 33; 35-37; 39-40; Athanassoglou-Kallmyer 2008), заснован на идеји филолога Фридриха фон Тирша о „заснивању духовне уније између Баварске и античке Грчке кроз процес хеленизације” (Benes 2008, 181), био је спречавање тако успостављене нео-античке верзије хеленско-баварске грчке државе „са њеном важном позицијом у источном Медитеранском мору”, да постане „штићеник Русије” (Milich 2000; 32-33; Vidmar 2009, 305; Tsoucalas 1996). С друге стране, некадашње средњовековно пред-османско хришћанско уједињено Константинопољско царство у балканско-анадолијско-црноморском подручју је преко породичних линија српске династије Немањића и грчке династије Палеолога у себи обједињавала руска средњовековна династија Руриковича-Васиљевича. Тако је славни руски цар Иван Четврти Васиљевич «Силни» у себи обједињавао потомке српске династије Немањића и константинопољске династије Палеолога, као и потомке династије владара Глинске кнежевине, састављене од некадашњих територија Белорусије, Малорусије и Литваније (*Свети Сава у Руском царском летопису*, (репринт) 2012, 14-30). Да би се спречио „повратак Русије на Балканско полуострво” (Vidmar 2009, 305) и обнова и удруживање некадашњег Константинопољског

царства и савезничких му словенских царстава и краљевстава на Балканском полуострву, чији је један од најпознатијих представника у четрнаестом веку на Балканском полуострву био српски цар Стефан Душан из династије Немањића као предака руске династије Васиљевича, припадници Велф-Хановер династије, као и припадници политичко-финансијске и научне номенклатуре из њених огранака-династија, стационирани у различитим европским градовима, током деветнаестог и двадесетог века испланирали су, а затим успешно и спровели, план војног и невојног стављања Балканског полуострва под своју владавину и контролу. Последица примена таквог пројекта у деветнаестом веку је била једна културолошка основа да се у савременом добу, како је то дефинисао политиколог Питер Милић „спречи Русија да поврати бивше територије у својим некадашњим пограничним територијама, поготово да не поврати балканске државе, које Сједињене америчке државе отворено сматрају да се налазе унутар њене политичке сфере утицаја” (Milich 2000: 33). Због тога, у складу са пројектом продужења такозване „хеленско-индогерманске баварске државе све до Егејског мора”, чланови Велф-Хановер династије и њених бочних огранака и династија Вителбах, Саксбург-Гота и Хохенцолерн-Зигмаринген били су устоличени у владаре новооснованих модерних балканско-црноморских држава (Benes 2008, 181; “House of Hanover”, “House of Welf”). Истовремено са стварањем модерне грчке државе стварана је модерна српска држава у којој су хабсбуршки, британски и пољски „културни агенти” заменили древну староцрквену словенску азбуку поједностављеном верзијом српског језика и писма, у сврху „уједињења словенских држава у Хабсбуршкој монархији без утицаја Турске и Русије” (Ivić 1926, 262-263; Dobrašinović (Ur.) 1980; Vidmar 2009; 237,270,275).

За установљавање значаја реке Дунав по дефинисање српског идентитета у таквом историјском контексту потребно је да се обрати чињеница на историју српског народа пред потпадања под власт Османског турског царства у петнаестом веку. За славног српског цара Душана „Силног” из династије Немањића, орођене са средњовековном грчком, руском и литванским династијама, арапски историчари, историчари Египатског калифата, као и историчар и филолог Јосиф Бођански и Милош Милојевић су тврдили да је „цар Душан након његове победе против Татара на Криму 1352. године својој титули „император Грка, Срба, Бугара и Угро-Влахије” додао и назив „цар Мађара и Руса”, те да је „територију данашње

Молдавије ставио под јурисдикцију српске Пећке Патријаршије” (Милојевић 1872, 119; 221). Такве наводе потврђују владарске повеље влашко-молдавских владара о јурисдикцији Пећке Патријаршије и Охридске архиепископије над влашко-молдавским свештенством у средњем веку, као и проналазак више врста оригиналног новца цара Душана „Силног” из четрнаестог века са титулом „император Романа и краљ Срба”, у подручју од подунавске Добруце до међуречја Прут и Дњестар, као и спис „Ка историји румунско-српске узајамности” похрањен у бугарској Народној библиотеци у Софији, у којем је цар Душан Немањић био именован „самодршцем угробрањским” (Барбулеску 1908; Домосилецкаја 2009, 131-132; Русев 1999, 131; Кривенко 2014, 339-343). За истицање значаја реке Дунав за српски идентитет важно је такође и да се зна данас мало позната чињеница да су се, након смрти цара Душана „Силног”, влашко-молдавски владари и властелини женидбама орођавали са племкињама из српских династија Немањића и њихових наследника Бранковића, Црнојевића, Младеновића и осталих српских династија, што потврђују резултати истраживања припадајућих им хаплогрупа о њиховом српско-словенском пореклу, њихови потписи званичних влашко-молдавских државних докумената српском азбуком (Vogunovic 2018a; Vogunovic 2019), као и култ поштовања Светог Саве Освећеног Јерусалимског, Светог Саве Српског и династија Немањића, Бранковића и Хребелановића у црквама и духовном и културном животу становништва тадашње „Богданије” (Богом дане земље) на подручју Молдавије, Буковине и Русовлашке (Барбулеску 1908; Андрејић и Илић 2014, 201-202; Vogunovic 2018a; Vogunovic 2019; Новаковић 2019). Међутим, након потписивања црквене уније 1700. године, у тамошњем Ерделском Београду била је основана такозвана „Школа Ардељана”, у којој је био осмишљен „румунизам” као нео-латински геополитички конструкт и који је око век и по касније резултирао стварањем модерне државе Румуније на подручју некадашње Влашке и Молдавије (Милошевић ур. 2017).

У процесу преузимања власти и контроле над локалним становништвом и природним и културним ресурсима пред-османских словенских царстава и Константинопољског царства, припадници европске политичке, економске и културне номенклатуре су успешно спровели неколико значајних колонијалних политичких и културолошких пројеката, при чему је доњи ток реке Дунав у балканско-црноморском подручју био топографски и симболично

једно од главних циљева остваривања тих пројеката. Према мишљењу историчара Франка Фокса, на стварању модерне државе Албаније су инстистирали представници моћних држава тог доба, и та модерна држава је у почетку требало да буде подељена између Срба и Црногораца, које је историчар Фокс, уз остале многобројне стране путописце у тим крајевима у деветнаестом и двадесетом веку, називао „српским Брђанима” (Fox 1915,160). За првог западног краља у новоствореној држави Албанији постављен је од 1914. године пруски официр Вилхелм од Вида (Princ Wilhelm zu Wied) пореклом из холандске и пруске династије (Pearson 2006; Heaton-Armstrong 2005). Након извршеног процеса „латинизације” писма и језика у Украјини и постављања племића из германске Сакс-Кобург-Гота династије за краља Бугарске, те након Првог светског рата стварањем државе Југославије као државе јужних Словена различитих религија и идеологија, женидбом југословенског регента Александра Карађорђевића принцезом Маријом из Хохенцолерн-Сакс-Кобург династије која је владала модерном државом Румунијом, те затим признањем Румунске православне цркве од стране југословенске династије Карађорђевића, план историчара Августа фон Шлецера да се Хабсбуршка монархија прошири до Црног мора био је испуњен (Voia 2001; Magocsi 2010; Vidmar 2009). То је у двадесетом веку и била основа за „уједињење Хрвата и Срба као један облик проширења Хабсбуршке монархије” (Seton-Watson 1911, 343; Michail 2011, 50-51). Устоличењем чланова Велф-Хановер династије и њихових огранака за краљеве Грчке, Бугарске, Румуније, Албаније, те стварањем модерне државе Југославије под владавином династије Карађорђевића орођених са династијом Хохенцолерн-Сакс-Кобург, током деветнаестог и двадесетог века домен владавине Велф-Хановер династије је обухватао Јадранско, Јонско, Егејско и Црно море. На тај начин династија Велф-Хановер са њеним династијама-огранцима је успела да комплетно преузме под своју политичку контролу територију предосманског царства српског цара Стефана Душана Немањића. (Шуљагић 2021, 118-143). Остварењу тог процеса је почетком деветнаестог века током балканских устанака против Османске турске власти умногоме допринео договор британског дипломате Дејвида Уркарта са једним од вођа српског устанка књазом Милошем Обреновићем да се српска спољна политика одвоји од руске политике и усклади са енглеском спољном политиком. У том периоду, почетком деветнаестог века, постојала је могућност

да грчки дипломата Јоанис Каподистријас, српски вожд Карађорђе Петровић и грчко-фанариотски кнез Дунавских провинција генерал Александрос Ипсилантис ослободе и уједине балканске народе од Мореје до Бугарске, Влашке и Молдавије. Међутим, у периоду након Бечког конгреса 1815. године Милош Обреновић је у дослуху са турским властима договорио убиство војвода Карађорђа одбивши да се повеже са Ипсилантисовим влашкомолдавским устаницима, и након тога је добио титулу књаза и трговачки монопол у балканско-црноморском подручју од Турака (Dakin 1971, 31,36; Ненадовић 1883, 456, 460-461). Након тога је књаз Милош са британским дипломатама договорио отклон политике Србије од Русије и успоставио директне трговачке везе са Енглеском (Мијатовић 1892, 42; Батаковић 1994, 157-183). Затим су британски дипломата Дејвид Уркарт и пољски гроф Адам Чарториски усмерили српске политичаре да теже да створе државу јужних Словена на Балканском полуострву под утицајем Енглеске и Француске, супростављену „азијском панславизму Санкт Петербурга” (Батаковић 1994, 157-183).

С друге стране, на великом српском народном сабору 1810. године, пред српским устаницима против Османске турске власти руски генерал Михаил Камински је у име руског цара Александра јавно прочитао *Грамоту руског цара српском народу* са обећањем цара Србима „као народу исте крви и вере као што су Руси” да ће им помоћи у борби против Османских Турака (Каменский 1810). У својој књизи о историји српског народа 1847. године Србе је «руским јужним племеном» на Балканском полуострву називао и британски дипломата Дејвид Уркарт (Urqhart 1843, 85;92), који је заговарао идеју стварања будуће државе Југославије или „Дунавске конфедерације под заштитом Аустрије” на Балканском полуострву, због страха да ће Русија због историјских етничких, политичких и културних веза са Србима и околним словенским народима преузети контролу над Балканским полуострвом (Екмечић 1989, 473; Екмечић 2000, 232-279). Један корак у правцу стварања такве будуће државе Југославије било је у Србији усвајање српског *Грађанског законика* на основу аустријског *Грађанског законика* 1844. године, што је директно утицало на распадање традиционалне институције српских сеоских и породичних задруга и дотадашње колективне недељиве сеоске и породичне имовине (Ђорђевић 2004, 71) и чиме је дотадашњи патријархални српски идентитет дошао у додир са либералним индивидуализмом и економским либерализмом (Марковић 2004, 50).

Оно што је такође утицало на покушаје одузимања историјског права Србима на обале реке Дунав у подручју где су живели биле су и теорије „продора на исток” Фридриха Наума и осталих средњоевропских историчара и географа (Eberhart 2005). Оне су биле усаглашене са Шлецеровим, Тиршовим, Наполеоновим, Уркартовим и Бисмарковим планом о „продору на исток”, који је укључивао у свом концепту колонизацију Балканског полуострва. Почетком друге половине деветнаестог века аустријски министар спољних послова Аустрије Агенор Голуховски је утицао на укидање Војводства Србије и Тамишког Баната и њихово присаједињење Угарској, а затим Аустроугарској,⁴ одричући тако Србима трговачке и политичке аспирације на реку Дунав у територијама у којима су живели. Истовремено са одстрањивањем утицаја Србије у подручју реке Дунав министар Агенор Голуховски је планирао и радио на стварању модерне државе Албаније, испрва замишљене као независне кнежевине под аустријским протекторатом, јер је постојање такве државе могло да онемогући Русију да преко Бугарске, Србије или Црне Горе има утицај у том делу Балканског полуострва (Толева 2012).

Након Шлецерове реформе руске историографије, почетком деветнаестог века у доба балканских устанака против Османске турске власти, потпадању спољне политике Руског царства под утицај аустријског министра спољних послова Метерниха и осталих западних политичара допринео је тадашњи руски министар спољних послова Карла Неселроде, који чак није знао да добро говори руски језик и залагао се за супранационално вођење руске економије и спољне политике (Ingle 1976, 19-21; Шуљагић 2022). Због заузетости Русије ратом против Наполеона и обновом пост-наполеонског европског поретка, према *Букурешком миру* између Русије и Турске из маја 1812. године Русија је препустила Турској Влашку и Молдавију, добивши Бесарабију, осигуравши Србима одређене уступке у оквиру Османске Турске и осигуравши себи званично право да се меша у однос Србије према Турској (Поповић 1940, 50-54). У стварању модерне државе Румуније уместо дотадашњих подунавских земаља Влашке и Молдавије учествовали су Бечки двор,

⁴ У Сремским Карловцима је 1848. године била проглашена Српска Војводина са правом Срба у Аустрији (Угарској) на аутономни политички и културни развој, обухватајући Срем, Војну границу у Срему, Барању и Бачку и Банат, што су као посебну управну територију потврдили и аустријски устав и такозвани „Царски патент” 1849. године. (Патентъ царскій за Войводство Сербіе и Темешкій Банатъ 1849.

уз подршку Француске и Италије, „поготово Наполеона Трећег”, а касније и уз подршку сардинијског грофа Камиља Кавура и пруског канцелара Ото фон Бисмарка (ed. Stoica 1919, 28; Miller 2013, 320-331). Након што је у периоду владавине Наполеона Трећег коалиција северозападне покрајине Пијемонт на Апенинском полуострву под патронатом Аустрије, Уједињеног Британског краљевства и Турске напала Руско царство, након пораза Русије у Кримском рату 1853-1856. године утицај Русије на Балканском полуострву додатно је ослабио и тако је била створена могућност да европске државе учествују у стварању модерне државе Румуније (Antić 2007). Аустроугарским аспирацијама према реци Дунав и Црном мору, по узору на Шлецеров план „проширења Аустрије до Црног мора” придонио је и профит који су аустроугарске железничке компаније имале од открића рудника железца и угља у Карпатским планинама, од којих су се, између осталог, прављене железничке пруге и локомотиве (Foldvary 1988, 487). Након Берлинског конгреса 1878. године, којим је председавао канцелар и војсковођа Ото фон Бисмарк, било је одлучено да се такође успостави и модерна држава Црна Гора и да се хабсбуршке и османске турске војне трупе споје на територији тадашњег Новопазарског санџака (Scheer 2013; Rastovic 2012, 163-164). Аустријски гроф Голуховски је објаснио да је на том подручју Аустроугарска чак и по цену рата хтела да спречи уједињење Србије и Црне Горе, истовремено планирајући дугорочно да ради, у случају повлачења Османског царства са Балканског полуострва, на стварању „што је могуће веће државе Грчке, велике Румуније, слабе Србије, мале Црне Горе и слободне Албаније” (Бакић 2017, 137).

Аустроугарски министар спољних послова Џула Андраши, који је једно кратко време имао идеју да са српским књазом Михаилом Обреновићем и мађарским револуционаром Лајошем Кошутом ради на стварању „мађарско-српско-румунске дунавске федерације” (Поповић 1940, 112; Глени 2001, 134), био је покретач идеје да се направе модерна „македонска држава” и аутономија Албаније и Бугарске, док је аустроугарски генерал Фридрих Бек прогласио тадашње подручје данашње државе Албаније „аустроугарском сфером утицаја” (Храбак 1979, 167-168). Ти планови су се и остварили 1912. године формирањем савремене државе Албаније од стране Хабсбуршког двора (Толева 2012, 28; Митровић 2011, 66-75). С друге стране, на слабљење положаја српског народа на Балканском

полуострву, па тако и на слабљење његовог положаја у подручју дунавског приобаља на северу Балканског полуострва, додатно је утицала чињеница да се са европском политиком „продора на Исток” слагао и руски дипломата Сергеј Сазонов, на тај начин што је за време Балканских ратова дипломата Сазонов подржао план Аустроугарске и британског премијера Едварда Греја да се, упркос победама српске војске у Балканским ратовима, Србима одузме право да поврате неке територије из Старе Србије и да поседују луке на Јадранском мору (Rastović 2012, 163). Уз то, док су се балкански народи борили за протеривање војних снага Османског турског царства са Балканског полуострва, представници великих европских држава су се већ припремали за Први светски рат (Субашић 2014). Представници бечког политичког и војног врха су сматрали да против Срба морају да поведу „превентивни рат” због претензија Аустроугарске на заузимање Солунског залива у Грчкој (Митровић 2011). Још један од таквих индиректних доказа значаја реке Дунав за српски народ је и чињеница да су у време Првог светског рата, према извештајима аустријских дипломата, неки од важних политичара у Србији, иако запослени у самом државном врху Србије, били доушници и агенти Аустријског двора (Миладиновић 2016). Мрежа аустријских доушника у Србији је била разграната у самом врху државне власти за време владавине обе династије Обреновића и Карађорђевића, од српског Миистарства иностраних послова у време владавине Николе Пашића 1912. године, до личног секретара краља Петра Првог Карађорђевића социјалисте Живојина Балугџића, због чега су тајне информације српског Двора и владе стизале директно на сто министра спољних послова Аустроугарске (Миладиновић 2016). С друге стране, пред објаву рата Аустроугарске против Србије у Првом светском рату у српским војним и грађанским круговима је била потцењена српска Дунавска Флотила, која је у тадашњој српској дневној штампи била описивана као „парадна јединица на коју не треба да се обраћа пажња, јер је била неефикасно средство за ратне операције, чије држање није било потребно на граничним рекама”, а уз то су у тадашњој српској дневној штампи били исмевани и монитори речне Дунавске флотиле, „све док прва зрна са аустроугарских монитора нису полетела на незаштићени Београд, а српска флотила није могла да спречи слободно кретање аустроугарских монитора дуж обале Београда, одакле су они убијали жене и децу” (Радојевић репринт 2018, 134-137).

У периоду Првог светског рата идеју о „подунавској конфедерацији на темељима Хабсбуршке монархије, са Хрватском и Словенијом као засебним јединицама”, подржавали су неки утицајни британски политичари као што је био Роберт Ситон-Вотсон и Римокатоличка црква (Екмечић 1989; Матијевић 1986). Уопштено, у време Првог светског рата британски, северноамерички и различити европски политичари су, у договору са регентом Александром Карађорђевићем, премијером Николом Пашићем и појединим политичарима у Србији, радили на стварању краљевине Срба, Хрвата и Словенаца под круном Карађорђевића, односно под круном Велф/ХанOVER династије, због, како је тврдио Никола Пашић, „европског мира и у складу с намерама Енглеске” (Лафан 1994; Šerić 1960; Мاستиловић 2013; Zimmermann 2014; Petrović 2016). Према дефиницији Југословенског одбора на челу са Словенцем Антоном Корошецом из 1917. године Срби, Хрвати и Словенци су требало да се уједине у једну државу „под жезлом Хабсбуршко-лоренске династије”, док је, само неколико дана након такве декларације Југословенског одбора, у Хрватској Старчевићева странка права издала декларацију у којој је „радосно позивала Србе да по примјеру заступника Југословенског клуба, заједно са Хрватима и Словенцима, пораде за сједињење свега словенскога југа монархије Хабсбурга у посебно државно тијело, на основу народнога начела и историјског државнога права краљевине Хрватске” (Мастиловић 2013, 161-162).

У том историјском и геополитичком контексту, у периоду стварања Југославије под владавином династије Карађорђевића догодило се уништење чувеног средњовековног утврђења Жрново на планини Авала у близини Београда, које је било један од значајних симбола историјског континуитета српског идентитета и које је због свог значаја било означаavano и на средњовековним европским географским картама („Gernovo”). Утврђење Жрново на Авали је почетком деветнаестог века користио вожд Карађорђе Петровић са својим устаницима при одбрани Београда од османских Турака, а било је најпознатије по томе што су се у њему налазиле древне топионице метала и радионице за обраду леса, глине и минерала које су, према налазима геолога, становници праисторијских насеља на обалама реке Дунав вадиле у рудницима на планини Авала и користили за изградњу и одржавање својих кућа. Приликом одбране Београда од аустроугарске војске 1915. године, у подножју утврђења Жрново је један петнаестогодишњи дечак ситне грађе из Седмог

пука Другог батаљона Дунавске дивизије погинуо и њега су, према причи борца из Првог светског рата Светозара Вићентијевића, Немци сахранили у српској униформи, а мештани су му на том месту направили споменик са натписом „Овде почива непознати српски војник.” Након што су југословенски регент Александар Карађорђевић и чланови његове владе лично минирали динамитом утврђење Жрнов 1934. године, вајар Иван Мештровић је изградио на том месту „Споменик незаном јунаку” у архитектонском стилу персијског завојевача цара Кира (Damjanović 2012).⁵ Чином минирања познатог утврђења Жрново са древним радионицама и топионицама метала у њему, био је фактички уништен не само један важан историјски доказ културе становништва праисторијских подунавских насеља у Србији, него је тим чином и симболично био уништен доказ континуитета српског идентитета кроз историју, закључно са периодом Карађорђевог командовања одбраном Београда из утврђења Жрново у време балканских устанака против Османске турске власти на Балканском полуострву.

За време Другог светског рата северноамерички и британски политичари су жалили над распадом Аустро-Угарске и надали се очувању и стварању независних држава Хрватске и Словеније у некој врсти „подунавске (кон)федерације на челу са надвојдоводом Отом Хабсбуршким”; док је било планова и да се створи Дунавска конфедерација састављена од Аустрије, Мађарске, Југославије и Чехословачке (Živojinović 2007). После Другог светског рата, према сведочењу једног делегата југословенске делегације на мировној конференцији у Паризу 1946. године, била је приметна борба између Русије и Сједињених америчких држава за утицај у вези са питањем реке Дунав (Paterson 1971, 237).

Након Другог светског рата председник Социјалистичке Федеративне Републике Југославије Јосип Броз Тито, којег су неки историчари називали „последњим Хабсбургом” (Taylor 1990, 324; Kuljić 2007, 85-100), све до 1948. године намеравао је да направи „подунавску или балканску конфедерацију” по узору на Совјетски савез, која је требало да се састоји од федералне комунистичке републике Југославије, Бугарске, Албаније, Пољске, Чехословачке, Мађарске и Румуније, а након очекиване победе комуниста под

⁵ Medija Centar Bor, Dragan. “Neznani junak na Avali – srpski vojnik iz 1915. godine”. *mc.kcbor.net*. 23 .09. 2011, <https://www.mc.kcbor.net/neznani-junak-na-avali-srpski-vojnik-iz-1915/> (фотографије Медија Центар Бор).

водством генерала Маркоса, такође и од Грчке (Zimmermann 2014, 18). Међутим, када су Совјети показали намеру да они загосподаре тим простором, Титови идеолози су замислили да совјетски тип бирократизоване државе замени радничко самоуправљање по узору на ране радове теоретичара комунизма Карла Маркса и Фридриха Енгелса, и затим су као модел нове мултинационалне Југославије били смишљени „нови културни концепти нове Југославије” (Zimmermann 2014, 18-19).

Како су показали турбулентни догађаји на прелазу из двадесетог у двадесет и први век у државама на балканско-црноморском подручју, балканско-црноморско подручје, са реком Дунав и осталим природним ресурсима које оно поседује, и даље је у средишту пажње светских политичара и економиста. У том контексту, карактеристична је чињеница да се у текућем савременом периоду у Србији, у случају промоције туристичких знаменитости везаних за реку Дунав, не инсистира на придеву „српски” у приказивању древности културе становништва дунавског приобаља у Србији, него да се у туризму даје нагласак на „римски” идентитет подунавског краја (Субашић 2017).

Ова чињеница, као и трагични догађаји које преживљава становништво балканско-црноморском подручја у деценијама на прелазу из двадесетог у двадесет и први век, показују да, гледано из угла светских стратега, културолошки пројекти производње „културних концепата” (Zimmermann 2014, 18-19) и креирања историографије и идентитетских политика балканскоцрноморских народа су били и остали успешна приступница војном освајању или економској експлоатацији држава које поседују атрактивне природне ресурсе или саобраћајну инфраструктуру за поједине моћне државе и корпорације. Међутим, и у смислу промоције концепта глобализма карактеристична је изјава савременог политичара Строба Талбота о „историји стварања псеудо-држава на Балканском полуострву” (Talbot 2009, 312-320), која се односи на историју креирања идентитетских политика у модерним балканским државама. Тако културолошки концепт „стварања псеудо-држава на Балканском полуострву” за последицу има (не)схватање значаја реке Дунав у целокупној историји српског народа у савременим генерацијама српског народа, што је видљиво не само у савременој туристичкој стратегији Републике Србије, него и у њеном образовном програму и јавном дискурсу у првим деценијама двадесет и првог века. Због тога, у циљу

очувања историјског идентитета српског народа у двадесет и првом веку, истраживање значаја реке Дунав у дефинисању идентитета српског народа захтева један темељит пажљиво методолошки формулисан мултидисциплинарни и интердисциплинарни научни приступ том предмету истраживања, који обухвата деконструкцију и реконструкцију званичне српске историографије и унутрашње и спољне политике, као и уопште веће обраћање пажње на геополитички значај реке Дунав у српској и светској историји и друштвеним и хуманистичким наукама у српском образовном систему и јавном дискурсу.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрејић, Живојин и Илић, Виолета.2014. „Мултикултурна и етничка прожимања Срба и Влаха у Србији на размеђи између Југославије и Румуније”. *Митолошки зборник* 32. Рача.
- Antić, Šedomir.2007. *Neutrality as Independence. Great Britain, Serbia and the Crimean War*. Belgrade: Institute for Balkan Studies, SASA.
- Assemani, Joseph Simoni. 1755. *Kalendaria ecclesiae universae*, Tomus Quintus. Romae: Fausti Amidei
- Бакић, Дарко.2017. *Политика Црне Горе према Османском царству од Берлинског конгреса до Првог Балканског рата*. докторска дисертација. Универзитет у Београду: Факултет политичких наука.
- Барбулеску, Илија. 1908. *Румуни према Србима и Бугарима*. Београд: Издање задужбине Илије Коларца, Нова штампарија Давидовић.
- Barrow, John. 1839. *Memoir of the Life of Peter the Great*.Thomas Tegg.
- Батаковић, Душан.1994. “Илија Garasanin’s Nacertaniје: A Reassessment”. *Balkanica* XXV-1.
- Берегова, Олга. 2008. *Симболи славян*. Санкт Петербург:Диља.
- Berenger, Jean and Simpson, C.A.2014. *A History of the Habsburg Empire 1273-1700*. Routledge.

- Bogunovic, Petar B. 2018. "Gens Vlachorum in historia Serborumque Slavorum I", (Vlachs in the History of the Serbs and Slavs I). *Култура полиса* 35. Нови Сад:Култура Полис/Београд:Институт за европске студије.
- Bogunovic, Petar B. 2018. "Gens Vlachorum in historia Serborumque Slavorum II", (Vlachs in the History of the Serbs and Slavs II). *Култура полиса* 36. Нови Сад:Култура Полис/Београд:Институт за европске студије.
- Bogunovic, Petar B. 2019. "Appendix ad Historiam Serborum et Slavorum", [A Contribution to the History of the Serbs and Slavs]. *Култура полиса* 39. Нови Сад:Култура Полис/Београд:Институт за европске студије.
- Boia, Lucian. 2001. *Romania – the Borderland of Europe*. Reaktion Books.
- Cluverii, Philippi. 1672. *Introductio in vniversam geographiam tam veterem quam novam libri VI*. Amstelodami: ex Office Elzeviriana.
- Cracraft, James. 2009. *The Revolution of Peter the Great*. Harvard University Press.
- Dakin, Douglas. 1971. *The Unification of Greece 1770-1923*. New York: St. Martin's Press.
- Damjanović, Radovan. 2012. „Planina Avala : srednjovekovni utvrđeni grad Žrnov, zvan i Žrnovan, branik Beograda”. *Serbiasos.blogspot.com*. октобар <http://serbiasos.blogspot.com/2012/10/planina-avala-srednjovekovni-utvreni.html>
- Давидовић-Живановић, Софија. 1999. „Прилог проучавању односа Сармата и Словена”, Београд: *Mementa Archaeologia et Eruditiva*
- Dobrašinović, Golub (Ur.) 1980. *Kopitar i Vuk*. Tršić:Vukov sabor, Beograd: Rad.
- Домосилецкая, М. В. 2009. „Изучение румынского языка и культуры румын в России (XIX — начало XX вв.)”. *Балканское языкознание: Итоги и перспективы* (Материалы румынско-русского симпозиума, Санкт-Петербург, 2–3 октября 2009 г.). Отв. ред. Н. Л. Сухачев., *Acta Linguistica Petropolitana..* СПб.: Труды Института лингвистических исследований РАН, «Наука».

- Ђорђевић, Мирослав.2004. *Увод у грађанско право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Ђорђевић, Мирослав.2008.”Pravni transplanti i Srbijski građanski zakonik iz 1844.” *Strani pravni život* br.1.
- Eberhardt, Piotr. 2005. “Geneza niemieckiej koncepcji „Mitteleuropu». *Przegląd Geograficzny* 77 (4).
- Екмечић, Милорад. 1989. *Стварање Југославије 1790–1918*. Београд:Просвета.
- Екмечић, Милорад.2000. „Маргиналије о српско-бугарским везама 1844-1851”. у *Револуција 1848. и Балкан*. Нови Сад: Матица српска.
- Endgdahl, William.2004. *A Century of War: Anglo-American oil politics and the new world order*. Pluto Press.
- Fairbank, John.1953.*Trade and Diplomacy on the China Coast: The Opening of the Treaty Ports, 1842-1854* Vol. I. Harvard University Press.
- Foldvary, Gabor.1988. *Geology of the Carpathian Region*. World Scientific Publishing Company.
- Fox, Frank.1915. *The Balkan Peninsula*, London: A. & C. Black Ltd.
- Gimbutas, Maria.1991.”Deities and Symbols of Old Europe and Their Survival in the Indo-European Era: A Synopsis”.*Sprung from Some Common Source: Investigations into the Prehistory of Languages*. ed. Lamb, S, Mitchell E. Stanford University Press.
- Глени, Миша. 2001. *Балкан 1804–1999. (национализам и велике силе)*. Први део. Београд: Самиздат Free B92
- Haarmann, Harald and Marler, Joan.2008. „An Introduction to the Study of the Danube Script”. *The Journal of Archeomythology* 4, Winter 2008
- Harris, Townsend.1930. *The Complete Journal of Townsend Harris – First American Consul to Japan*, ed. M. E. Cosenza.New York:Doubleday, Doran and Company
- Heaton-Armstrong, Duncan.2005. *The Six Month Kingdom: Albania 1914*, IB Tauris.
- “House of Hanover”;”House of Welf”, *en.wikipedia.org*

Храбак, Богумил. 1979. „Идеје о арбанашкој аутономији и независности 1876-1880. године”. *Историјски часопис* 25-26 (1978-1979). Београд: Историјски институт, Просвета.

Ingle, Harold. 1976. *Nesselrode and the Russian Rapprochement with Britain, 1836-1844*. University of California Press.

Ivić, Aleksa. 1926. „Архивска грађа о српским и хрватским књижевним и културним радницима 1740-1880”. *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda III*. Београд: Српска Краљевска Академија.

Јанковић, Ђорђе. 1997. „Словенске особине насеља позноримског доба на југоистоку Паноније”. Москва: Труды VI Международного Конгресса славянской археологии, том 3.

Jovanović, Miroslav. 2002. *Jezik i društvena istorija*. , Београд: Stubovi kulture.

Каменский, Граф Н. 1810. *Донесение Н. М. Каменского Н. П. Румициеву о готовности оказать сербам помощь после переправы русской армии за Дунаи № 37, 08.04. 1810*. Букарешт, http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XIX/1800-1820/Perv_serb_vosst_2/141-160/141.phtml?id=8758

Kuljić, Todor. 2007. „Was Tito the Last Habsburg? Reflections on Tito's Role in the History of the Balkans”. *Balkanistica* 20.

Костић, Веселин. 2006. „Давид Уркарт – писац прве енглеске историје Србије”. *Историјски часопис*, књ. LIII

Ković, Miloš. 2011. *Disraeli and the Eastern Question*. Oxford University Press.

Кривенко, Андреи. 2014. „Находки сербских средневековых монет в междуречье Прута и Днестра”. *Stratum plus* №6.

Кркљуш, Љубомирка „О програму Саве Телекије за обнову српске државе”, *Зборник Матице српске за историју* бр 81, Нови Сад, 2010.

Лафан, Роберт. 1994. *Срби – чувари Капије (Предавања о историји Србије)*. Београд: Српска књижевна задруга.

Larouche, Lyndon. 1994 (repr. in *EIR*, June 9, 2017). “The Science of Physical economy as The Platonic epistemological basis for all branches of Human Knowledge”. February 25.

- “Лав са Атисом на штиту-део запреге кола”, *Danube Virtual Museum*, <http://virtuelnimuzejdunava.rs/почетна.i-79.173.html>
- Magocsi, Paul. 2010. *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples*. University of Toronto Press.
- Mantu, Cornelia-Magda. 2000. “Cucuteni-Tripolye Cultural Complex: Relations and Synchronisms with other Contemporaneous Cultures from the Black Sea Area”. *Jasi: Studia Antiqua et Archaeologica* VII.
- Марковић, Драган. 2004. *Отварање и затварање србијанског села – достигнућа, проблеми и перспективе социјализације*. Београд: Институт за политичке студије
- Мастиловић, Драга. 2013. *Српска елита из Босне и Херцеговине у политичком животу Краљевине СХС/Југославије (1918-1941)*. Докторска дисертација. Универзитет у Београду: Филозофски факултет
- Matijević, Zlatko. 1986. “Katolička crkva u Hrvatskoj i stvaranje jugoslavenske 1918–1921. godine”. *Povijesni prilozi* 5.
- McMeekin, Sean. 2012. *The Berlin-Baghdad Express: The Ottoman Empire and Germany’s Bid for World Power*. Belknap Press.
- Medija Centar Bor, Dragan. 2011. “Neznani junak na Avali – srpski vojnik iz 1915. godine”. *mc.kcbor.net*. 23. septembar.
- Merlini, Marco. 2009. “Challenging Some Myths on the Tărtăria tablets, Icons of the Danube Script”. *Signs of Civilization: International Symposium on the Neolithic Symbol System of Southeast Europe*, (Ed. J. Marler; M. R. Dexter). Sebastopol and Novi Sad: Institute of Archaeomythology and the Serbian Academy of Sciences and Arts. 2009
- Merlini, Marco and Luca, Sabin Adrian. 2009. *An Inquiry Into the Danube Script*, Vol. 33 *Bibliotheca Brukenthal*, Ed. Altip. Romania: Muzeul Brukenthal.
- Merlini, Marco. 2009. “Some Key Features of the Danube Homo Scribens Based on the Databank Datdas”. *Acta Terrae Septemcastrensis* VIII.
- Michail, Eugene. 2011. *The British and the Balkans: Forming Images of Foreign Lands, 1900-1950*. London: Bloomsbury.
- Мијатовић, Чедомил. 1892. “Кнез Милош и пуковник Хоџес”. *Споменик СКА* 17.

- Миладиновић, Иван. 2016. „Сусрет са историјом – Срби, шпијунски бечког двора”. *Новости*. 11. септембар.
- Milich, Peter. 2000. „Slavic Ethnogenesis and Great Power Diplomacy: Recurring Themes”, *Journal of the North American Society for Serbian Studies* 14(1): 29–40.
- Miller, William. 2013. *Ottoman Empire and Its Successors 1801-1927: With an Appendix, 1927-1936*. The Cambridge Historical Series, Cambridge University Press.
- Милојевић, Милош. 1872. *Одломци историје Срба*. Београд: Државна штампарија.
- Милосављевић, Петар. 2006. *Српска писма*. Бања Лука: Бесједа.
- Милошевић, Зоран (ур.). 2017. *Анатомија румунске политике*. Шабац: Центар академске речи.
- Митровић, Андреј. 2011. *Продор на Балкан и Србија у плановима Аустроугарске и Немачке 1908-1918*. Београд: Завод за уџбенике.
- Murdoch, Steve. 2006. *Network North: Scottish Kin, Commercial And Covert Associations in Northern Europe 1603-1746*. Brill.
- Ненадовић, Константин. 1883. *Живот и дела великог Ђорђа Петровића Кара-Ђорђа*. Штампарија Јована Н. Вернаја.
- Новакковић, Срђан. 2019. *Црквенародна историја Срба, Руса и Влаха*. Крушевац: Историјски архив Крушевца.
- Оикономос, Константинос. 1828. *Опыт о ближайшем родстве языка славяно-российского с греческим*. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии наук
- Otto, Friedrich. 1839. *The History of Russian Literature, with a Lexicon of Russian Authors*, Transl. By George Cox, Oxford: D. A. Talboys.
- Parsons, Nicholas. 2008. *Vienna: A Cultural History*, Oxford University Press.
- Патентъ царскій за Войводство Сербіе и Темешкій Банатъ* : 18га (6га) Ноемвриа 1849 проистекшиј / посерблѣнь Пл. А. У Бечу : У Книгопечатни Срменскога Монастыра, 1849.
- Paterson, Thomas. 1971. „Eastern Europe and the Early Cold War: The Danube Controversy” *The Historian* 33, No. 2. February.

Pearson, Owen. 2006. *Albania in the Twentieth Century: a history*, IB Tauris.

Пешић, Радивоје. 1995. Винчанско писмо. Београд: Пешић и синови.

Petrović, Milan, 2016. "Savezna država (federacija) i savez država (konfederacija) u opštoj teoriji države i prava i pozitivnom pravu 2". *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nisu* 74(LV).

Pistarino, Geo. 2004. „L'Europa dal particolarismo medievale e dall'Impero feudale agli orizzonti aperti”, *Chemins d'Outre-Mer: Études d'histoire sur la Méditerranée médiévale offertes à Michel Balard*, (Ed. by Damien Coulon et al), *Byzantina Sorbonensia* 20. Paris: Éditions de la Sorbonne.

Поповић, Васиљ. 1940. *Европа и српско питање у периоду ослобођења (1804–1914)*. Београд: Геца Кон А. Д.

Радојевић, Милан. 1931 (репринт 2018). "Патролбот Це под Београдом 1915. године". *Агонија Београда у светском рату*. Београд: Бродоломац.

Rastovic, Aleksandar. 2012. "Edward Grey And The First Balkan War", *Journal of Social Sciences* 27, Special Issue on Balkans. Isparta: SDU Faculty of Arts and Sciences.

Русев, Николаи. 1999. *На грани миров и епох. Города низовий Дуная и Днестра в конце XIII – XIV вв.* Кишинёв: ВАШ.

Scheer, Tamara. 2013. "A Micro-Historical Experience in the Late Ottoman Balkans: The Case of Austria – Hungary" in *Sanjak Novi Pazar (1879-1908), War and Nationalism, The Balkan Wars (1912-13) and Socio-Political Implications*, eds. Yavuz, H., Blumi, I. University of Utah Press.

Seton-Watson, Robert. 1911. *The Southern Slav Question and the Habsburg Monarchy*. London: Constable & Co.

Sked, Allan. 2008. *Metternich and Austria – An Evaluation*. Palgrave Macmillan.

Sotirovic, Vladimir. 2007. *Creation of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes, 1914-1918*. Vilnius University Press.

Stoica, Vasile ed. 1919. *The Roumanian Question*. Pittsburgh Printing Company.

- Stoke, Gale.1990. *Politics as Development: The Emergence of Political Parties in Nineteenth Century Serbia*. Duke University Press.
- Субашић, Борис.2012. „Тамнава: Археолошко благо немају где да сместе”.*Новости*, 10. октобар
- Субашић, Борис.2014. „Черчил изазвао пад Русије и Србије 1914.”. *Новости*. 30. новембар
- Šepić, Dragovan. 1960. „Srpska vlada i počeci Jugoslavenskog odbora”. *Historijski zbornik* 1(4)
- Шуљагић, Сања.2012.„Утицај развоја винчанског писма на заснивање српског идентитета”, *Српска политичка мисао* 4.
- Шуљагић, Сања.2020. Распознавање изворишта српског идентитета у древној историји.Београд: Институт за политичке студије.
- Шуљагић, Сања.2021. „Теза историчара Милоша Милојевића о пуном називу титуле цара Стефана Душана Немањића”, *Зборник конференције Дани Милоша С. Милојевића*, 10.-11. 07. 2021. Црна Бара: Друштво „Милош С. Милојевић”.
- Шуљагић, Сања.2022. „О савременим покушајима поништења српског идентитета на Косову и Метохији”. *Национални интерес* 3.
- Talbott, Strobe.2009. *The Great Experiment: The Story of Ancient Empires, Modern States, and the Quest for a Global Nation*. Simon and Schuster.
- Тасић, Никола, Срејовић, Драгослав и Стојановић, Братислав.1990. *Винча: Центар неолитске културе у Подунављу*. Београд: Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета.
- Taylor, Allan.1990. *Habsburška monarhija 1809-1918*. Zagreb: Znanje.
- Толева, Теодора.2012. *Влиянието на Австро – Унгарија за създаването на албанската нация 1896–1908*. Ciela, София.
- Tsoucalas, Constantine.1969. *The Greek Tragedy*, Harmondsworth: Penguin Books Ltd.

Urquhart, David. 1843. *A Fragment of the History of Serbia. Diplomatic Review. Pamphlets by Mr. Urquhart*. London: James Maynard

Vahanyan, Vahan and Vahanyan, Grigori. „The Intercultural relations between Old Europe and Old Armenia”. XXIII Valcamonica Symposium *Making history of prehistory, the role of rock art*. 28 October – 2 November 2009. Capo di Ponte – Valcamonica, Italy.

Vidmar, Luka. 2009. *Struktura in funkcija pisem iz literarnoprerodne korespodence Žige Zoisa*. disertacija. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici Fakulteta za podiplomski študij

Zimmermann, Tanja ed. 2014. *Balkan Memories: Media Constructions of National and Transnational History*, transcript Cultural and Media Studies. Bielefeld.

Živanović, S. 1975. „A note on the anthropological characteristics of the Padina population.” *Z. Morph. Anthropol.* 66

Živanovic, Srboljub. 1979. „Antropological Finds from the Serbian Necropol at Trnjane”, *Zbornik Narodnog muzeja IX-X*.

Живановић, С. 1988. „Остаци скелета из некрополе у подручју јужног дела митровачке петље на ауто-путу Београд-Загреб”. *Грађа за проучавање споменика културе Војводине XV*. Нови Сад.

Živanovic, Srboljub. 2015. *Kromanjonci u Đerdapu*. Beograd: Pešić i sinovi.

Živojinović, Dragoljub. 2007. *Vatikan, katolička crkva i jugoslovenska vlast 1941-1958*. Beograd: Službeni glasnik.

SIGNIFICANCE OF THE RIVER DANUBE IN DEFINING OF THE IDENTITY OF SERBIAN PEOPLE

Summary

In this paper author presented long history of Serbian people living on the banks of the lower course of the river Danube and its tributary rivers on the Balkan peninsula, underlining epigenetic, paleoarchaeologic, linguistic and archaeological links between the ancient local population in the abovementioned region and current generation of Serbian people. In next part of the paper the author presented how throughout history cultural, political and military “march to the East” of powerful European states, in particular of the Habsburg monarchy, has influenced (dis)continuity of Serbian people on the banks of the lower course of the river Danube and in whole Balkan/Black Sea region. Simultaneously in the period of weakening of the reign of Osman Turkish empire in the Balkan peninsula such colonial “march to the East” prevented the revival of pre-Osman reign of Constantinopolitan empire and its allied Slavic empires and kingdoms and replaced the role of the Constantinopolitan empire and its allied Slavic states on the Balkan peninsula with the rulers from the western European states. Colonial cultural project of “the march to the East” by these European states has implied their expansion over the river Danube toward the Black and Aegean seas and has encompassed the change of Serbian state borders, language, letters, historiography and traditional cultural identity of the Serbian people.

Key words: *Serbian identity, the Danube civilization, emperor Dušan “the Mighty” Nemanjić, emperor Ivan “the Mighty” Fourth Vasiljević, Russian empire, Austro-Hungary, the march toward the East*
